

International Journal of Languages' Education and Teaching
Volume 7, Issue 2, June 2019, p. 98-113

Received	Reviewed	Published	Doi Number
20.04.2019	21.05.2019	30.06.2019	10.18298/ijlet.23366

Bilingualism: Theoretical Discussions on Definition and Types

Fatma BÖLÜKBAŞ KAYA¹ & Fatma Burcu HANÇER² & Anna GOLYNSKAIA³

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the different approaches to the definition of bilingualism and those who are considered to be bilinguals and to create a conceptual framework for the researchers working in this field. For this purpose, a literature review was conducted, the books and articles of the prominent researchers in this field were examined, and differences of opinion were determined and evaluated. Since bilingualism can be defined depending on many variables, such as age, way of acquisition, acquisition conditions, the status of the mother tongue, the level of competence in both languages, there exist different opinions concerning the definition of this concept. The term "bilingualism" is a highly complex social, psychological, and linguistic phenomenon, commonly used to describe individuals who have acquired the ability to use two different languages. While some linguists argue that an individual should have equal competences in both languages in order to be called bilingual, the others stand against this point of view and maintain that being able to speak both languages impeccably is not an indispensable condition of bilinguality. Alongside with those researchers who indicate that in order to be called a bilingual one should acquire the second language before the critical period, there are those who consider people that have learnt a foreign language in adulthood also as bilinguals. According to some researchers, bilingualism is not the sum of two monolingual speakers; it is also closely related to cultural identity. Bilingualism is the ability to use both languages alternately and as an alternative to each other.

Key Words: Bilingualism, bilingual, type of bilingualism, advantages and disadvantages of bilingualism.

İki Dillilik: Tanımı ve Türleri Üzerine Kuramsal Tartışmalar

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, iki dilliliğin tanımlanması ve kimlerin iki dilli olarak kabul edilmesiyle ilgili farklı yaklaşımları incelemek ve bu alanda çalışan araştırmacılara kavramsal bir çerçeve oluşturmaktır. Bu amaç doğrultusunda iki dillikle ilgili alan yazın taraması yapılmış, bu alanda öne çıkan araştırmacıların kitap ve makaleleri taranarak konuyla ilgili görüş farklılıkları saptanmış ve değerlendirilmiştir. İki dillilik yaş, edinim biçimi, edinim koşulları, ana dile maruz kalıp kalmama durumu, her iki dildeki yetkinlik düzeyi gibi pek çok değişkene bağlı olarak tanımlanabilen bir kavram olduğu için, bu kavramın tanımlanması hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. "İki dillilik" terimi, yaygın olarak iki farklı dili kullanma becerisi kazanmış bireyleri belirtmek için kullanılmakla birlikte, oldukça karmaşık, sosyal, psikolojik ve dilbilimsel bir olgudur. Kimi dilbilimciler bireyin iki dilli olabilmesi için her iki dilde de eşit yetkinliğe sahip olması gerektiğini ileri sürerken, kimi araştırmacılar bu görüşe karşı çıkmakta ve bireyin iki dilli olabilmesi için iki dili de kusursuz şekilde konuşmasının gerekli olmadığını ileri sürmektedirler. Bireyin iki dilli sayılabilmesi için ikinci dili kritik dönemden önce edinmesi gerekliliğini belirten araştırmacıların yanında, ikinci dili yetişkinen öğrenen bireyleri de iki dilli olarak kabul eden araştırmacılar bulunmaktadır. Kimi araştırmacılara göre ise iki dillilik, iki tek dilli konuşurun toplamı değildir; kültürel kimlikle de yakından ilgilidir. İki dillilik, iki dili de birbirinin yerine dönüşümlü ve birbirinin alternatifini olarak kullanabilme yetisidir.

Anahtar Kelimeler: İki dillilik, iki dilli birey, iki dillilik türleri, iki dilliliğin avantajları ve dezavantajları.

¹ Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, fbolukbas@istanbul.edu.tr

² Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, waffle_06@hotmail.com

³ Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, anna201188@hotmail.com

1. Giriş

Farklı dilleri konuşan bireyler iş, eğitim, evlilik, savaş gibi çeşitli nedenlerle bir arada yaşamak zorunda kalmışlardır. Zaman içinde birbirleriyle etkileşim içine giren bu bireylerin dilleri, gerek kelime gerekse dilsel yapılar bazında birbirini etkilemiştir. Bu etkileşim, bir arada yaşamamanın doğal bir sonucudur. Diller arası bu etkileşim ve farklı dillere ait grupların bir arada yaşaması, iki dillilik kavramını da beraberinde getirmiştir. İki dillilik kavramı için tek bir tanım kullanmak oldukça zordur. Çünkü iki dillilik yaş, edinim biçimi, edinim koşulları, ana dile maruz kalıp kalmama durumu, her iki dildeki yetkinlik düzeyi gibi pek çok değişkene bağlı olarak tanımlanabilmektedir. “İki dillilik” ve “çok dillilik” terimleri, yaygın olarak birden fazla dil kullanma becerisi kazanmış bireyleri belirtmek için kullanılmakla birlikte, iki dillilik ve çok dillilik oldukça karmaşık sosyal, psikolojik ve dilbilimsel olgulardır.

İki dillilik kavramını, bireysel ve toplumsal iki dillilik açısından ayrı ayrı ele almak gerekmektedir. İngilizcede “Bilingualism”, Fransızcada “Bilinguisme”, Almancada “Zweisprachigkeit / Bilingualität” terimleriyle ifade edilen bireysel iki dillilik kavramıyla ilgili farklı tanımlamalar bulunmaktadır. Bloomfield (1933: 56) iki dilliliği “İki dili de birbirine yakın seviyede bilmek, iki dili de anadili konuşuru gibi etkin bir şekilde kullanabilmek” olarak tanımlamıştır. Bu tanıma göre iki dilde de aynı ölçüde yeterliliğe sahip olan ve aynı şekilde kendini ifade edebilen bireyler “gerçek iki dilli” bireyler olarak kabul edilmektedir. Lewandowski (1984: 184) de iki dillilik olgusuna Bloomfield gibi yaklaşmakta, iki dilliliği iki dile aynı oranda hâkim olma, ikinci dilde de kendisini ana dilindeki kadar iyi ifade etme becerisi olarak görmektedir. Ancak çok dar kapsamlı olan bu tanımlamalar, iki dilli olarak değerlendirilebilecek birçok insanı dışarıda bırakmaktadır. Harmers and Blanc (2004), her iki dilde de ana diliyle eşit yeterliliğe sahip olunması konusundaki görüşe karşı çıkmakta ve eğer öyleyse bu noktada şu soruların cevaplanması gerektiğini belirtmektedir: Her iki dilde de yüksek yeterliliğe sahip olmasına rağmen, aksanı anadili ile aynı olmayan iki dilli nüfusu yok sayabilir miyiz? Yabancı dilde bir veya iki ders almış olan bir kişi bu dilde iletişim kuramıyorsa bu kişiye iki dilli diyebilir miyiz? Konuşmacının diğer dili konuşurken anadilinin yapılarını takip edip etmediğini nasıl bilebiliriz?

Haugen (1953:7), Bloomfield’in iki dillilik tanımını kabul etmeyerek, kişinin iki dilli olabilmesi için iki dili de kusursuz şekilde konuşmasının gerekli olmadığını, bu durumun ender rastlanan bir durum olduğunu ifade etmektedir. Haugen’e göre önemli olan iki dilde de anlamlı söz üretebilmektir. Diebold (1961) da iki dillilik olgusuna Haugen gibi yaklaşmaktadır. Diebold (1961)’a göre, bir bireyin iki dilli olabilmesi için, ikinci dilde üretim yapmasının şart olmadığını, ikinci dili sadece anlamasının yeterli olduğunu vurgular.

Bloomfield (1933:56)’ın sadece “mükemmel iki dillileri” kapsayan tanımına Macnamara (1967) da karşı çıkarak, dinleme, okuma, konuşma ve yazma olmak üzere dört beceriden herhangi birinde asgari yeterliliğe sahip olanları iki dilli olarak adlandırmaktadır. Bu iki uç arasında diğer birtakım tanımlar da bulunmaktadır. Örneğin Titone (1972) iki dilliliği, bireyin kendi ana dilini açıklamaktan (paraphrase) ziyade, ikinci dilin kavram ve yapılarını kullanarak o dili konuşma yeterliliği olarak değerlendirmektedir.

Grosjean (1982) iki dilliliğe bütünsel bir açıdan yaklaşmıştır. Ona göre iki dillilerin dil sistemleri ile tek dillilerin dil sistemleri birbirinden farklıdır. İki dillilik, iki tek dilli konuşurun toplamı değildir. İki

dillilik, iki dili de birbirinin yerine dönüşümlü ve birbirinin alternatifi olarak kullanabilme yetisidir (Weinreich, 1968; Mackey, 1970). Aynı şekilde Lüdi (1986) iki dilliliği, iki tek dilli yeterliliğin toplamı olmayıp çok değişikliliğin (polylectality) bir türü olduğunu savunmuştur.

Mohanty (1994:13), "İki dilli bireyler, iki veya daha fazla dilden herhangi birinin veya hepsinin konuşucularıyla etkileşimleri sırasında bireysel ve toplumsal iletişim ihtiyaçlarını karşılayabilen bireylerdir." diyerek iki dillilik kavramına sosyo-iletişimsel boyuttan yaklaşmıştır.

Grosjean (2010: 4) ve Valdés ve Figueroa (1994: 8) iki dilli kişileri, günlük yaşamlarında iki veya daha fazla dile veya lehçeye ihtiyaç duyup onları kullanan bireyler, biçiminde tanımlamışlardır. Bu tanım, tek dilli olmayan herkesi kapsayacak şekilde çok geniş bir anlam içerdiği için eleştirilmektedir. Çünkü bu şekilde bir yaklaşım, iki dillilik ile çok dillilik kavramlarını eşit olarak görmektedir (De Angelis 2007: 8).

Demircan (1990)'a göre iki dillilik, bir kişinin hayatının herhangi bir döneminde ana dilinden başka ikinci bir dili belli ölçüde kullanmasıdır. Özdemir (1988), iki dilliliğin bireyin iki dil sistemiyle özdeşleşmesi sonucu ortaya çıktığını dile getirmektedir. Aksan (2000:26) ise iki dillilik kavramını, bireyin çeşitli nedenlerle ve değişik koşullar altında birden fazla dili edinmesi, kullanması ya da ikinci bir dili ana diline yakın düzeyde öğrenmesi durumu, olarak açıklamaktadır.

Yukarıdaki tanımlar incelendiğinde iki dilliliğe ait birbirinden farklı tanımlar yapıldığı görülmektedir. Bazı araştırmacılar iki dilli bireylerin ana dili konuşur gibi etkin bir şekilde ikinci dili de konuşması gerektiğini savunurken, bazıları ikinci dilde iletişim kurabilmenin, kendini ifade edebilmenin yeterli olduğunu ileri sürmektedir. İki dillilikle ilgili kesin ve kapsayıcı bir tanımlama yapılamamasının nedenlerini Baker ve Jones (1998: 2-3) şu şekilde açıklamaktadır:

1. Dil yeterliliği ve dil kullanımı birbirinden farklı kavramlardır. Bir insan, iki farklı dil konuşabilmesine rağmen bunlardan sadece bir tanesini kullanmayı tercih edebilir. Ya da bir birey iki dili de kullanmak istese dahi dillerden birinde kendini yeterli düzeyde ifade edemeyebilir. Bu durum, dil yeterliliği ile dil kullanımı arasındaki fark olarak tanımlanabilir.
2. Bireyin dil yeterliliği dört temel dil becerisini (konuşma, dinleme, okuma ve yazma) kullanma durumunda farklılık gösterebilir. Birey, dillerden birini günlük hayatta daha fazla kullanıyorsa o dili diğer dile göre daha akıcı konuşabilir ancak okuma veya yazma esnasında diğer dile geçebilir. Ya da başka bir birey, ikinci dilde dinlediğini ve okuduğunu anlayabilir fakat o dilde konuşma ve yazma becerisi çok gelişmemiş olabilir. Bu kişinin ikinci dilde edilgen olduğu veya algısal yeterliliğe sahip olduğu söylenebilir.
3. Her iki dile aynı derecede hâkim olan iki dilliler yok denecek kadar azdır. Bir dil diğerinden daha güçlü ve daha gelişmiş olabilir. Baskın olarak adlandırılan bu dil, bireyin birinci veya ana dili olmak zorunda değildir.
4. İki dilliler her iki dili yetkin olarak kullansalar da, dilsel yetkinlikleri tek dilliler kadar gelişmemiş olabilir. Örneğin ana dili Türkçe, ikinci dili Rusça olan bir birey, Türkçede tek dilli bir Türk; Rusçada da tek dilli bir Rus kadar yetkin olamayabilir. Bu durum iki dillilerin sahip oldukları dilleri farklı ortamlarda farklı amaçlar için kullanmalarından kaynaklanmaktadır.

5. İki dillilerin dil yeterliliği değişen şartlara göre zaman içinde farklılık gösterebilir. Örneğin, bir birey çocukken evde azınlık dilini öğrenip daha sonra okulda çoğunluk dilini (ikinci dil) edinebilir. İkinci dil zamanla güçlenerek baskın dile dönüşebilir. Bu kişi azınlık dilinin konuşulduğu yerden taşınır veya o dilde konuşabileceği insanlarla bağlantısını kaybederse, ana dilindeki (azınlık dilindeki) yeterliliğini yitirebilir.

2. İki Dilliliğin Türleri

İki dillilik her iki dildeki yeterlilik düzeyine, dillerin edinim yaşına, dilsel kodların ve dildeki anlam birimlerinin düzenlenmesine, öğrenme çevresi ve ana dilde okuryazar olup olmama durumuna, dillerin birbirini olumlu ya da olumsuz etkileme durumlarına ve bireylerin kültürel aidiyet durumlarına göre çeşitli şekillerde sınıflandırılmaktadır.

İki dillilik, bireyin her iki dildeki yeterlilik düzeyine göre üçe ayrılmaktadır:

1. Dengeli İki Dillilik (Balanced Bilingualism): Haugen (1973) dengeli iki dilliliği, her iki dilde de eşit yetkinliğe sahip olma şeklinde ele almıştır. Ona göre bireyin her iki dildeki becerileri büyük oranda birbirine yakın ise o kişi dengeli iki dillidir. Uyar (2012:21)'a göre ise dengeli iki dillilik, bireyin iki dilin kullanım bağlamlarını ayırt ederek, dilleri birbirine karıştırmadan her iki dili de eşit yetkinlik düzeyinde ve başarıyla kullanabilmesi durumudur. Bu durumda, birey her iki dilde de kaliteli bir edinim süreci geçirmiş ve bu süreci her iki dilin doğal konuşucusu olacak şekilde bilişsel olarak tamamlamıştır.

İki dilli bireyler, her iki dili farklı ortamlarda kullandıklarından, genellikle her iki dilde eşit yeterliliğe sahip değildir. İki dilli bir birey, hangi alanda hangi dili etkin olarak kullanılıyorsa, o dildeki alana ait kelime hazinesi daha geniş olmaktadır. Örneğin Avustralya'da yaşayan hem Arapça hem İngilizce bilen iki dilli bir birey, İngilizceyi sadece işte veya okulda; Arapçayı ise evde ve arkadaşları arasında kullanabilir. Böyle bir durumda iş alanı ile ilgili kelimelerde İngilizce sözcük bilgisi, ev işleri ile ilgili durumlarda ise Arapça sözcük bilgisi daha baskın olacaktır.

2. Baskın İki Dillilik (Dominant Bilingualism): Bireyin iki dilden birinde temel dilsel beceriler açısından daha yetkin olması ve yetkin olduğu dili daha sık kullanmayı tercih etmesi durumudur (Uyar, 2012:21).

3. Sınırlı İki Dillilik (Semilingualism): Bireyin her iki dilde de düşük düzeyde gelişim göstermesi durumudur. Sınırlı iki dillilik, bireyin her iki dilin de doğal konuşucusu olmasına karşın, bu dillerde geçirilen dil edinim sürecinin kalitesizliği nedeniyle bilişsel olarak tamamlanamamış olmasına işaret eden bir durumdur (Uyar, 2012:21).

İki dillilik bireyin her iki dildeki anlama (okuma ve dinleme) ve anlatma (konuşma ve yazma) becerilerindeki yetkinlik durumuna göre ikiye ayrılmaktadır (Bialystok, 2001):

1. Üretimsel İki Dillilik: Üretimsel iki dillilik, bireyin her iki dilde de konuşabilmesi ve/veya yazabilmesi demektir. Böyle olmakla birlikte, üretimsel iki dillilik, iki dilli bireylerin konuşma ve yazma becerilerinde eşit yetkinliğe sahip oldukları anlamına gelmez.

2. Algısal İki Dillilik: Algısal iki dillilik, bireyin bir dilde anlama becerisine sahip olduğu ancak anlatma becerilerinin gelişmediği durumları ifade eder. Algısal iki dillilik, bir çocuğun çoğunluk dilinin evlerinde konuşulan dilden daha prestijli olduğunun farkına vararak ebeveynleriyle yalnızca çoğunluk dilinde iletişim kurmayı tercih etmesi durumunda ortaya çıkabilir. Algısal iki dilliler, ana dillerini konuşmaya mecbur kaldıklarında, ana dillerinde kolayca akıcılık kazanabilirler. Algısal iki dilliliğe bazen pasif iki dillilik de denir. Ancak bu terim, algısal iki dillinin dili anlamasını sağlayan karmaşık bir süreci yansıtmadığından yanıltıcı olabilir (Rosenback, 2016).

İki dillilik bireyin dilleri edindiği yaşa göre ikiye ayrılmaktadır:

1. Erken İki Dillilik ve Geç İki Dillilik: Birey ikinci dili çocukluk döneminde (genellikle üç yaşına kadar) edinirse buna erken iki dillilik, yetişkinlik döneminde öğrenirse buna geç iki dillilik denir (Hoffmann, 1991). Dil edinim yaşını esas alan Hull ve Vaid (2007) iki dilliliği erken çocukluk, çocukluk ve yetişkinlik dönemi olmak üzere üç başlık altında toplamıştır. Hull ve Vaid (2007), iki dilli bireyler üzerinde yaptıkları çalışmada “erken çocukluk” dönemini 6 yaşa kadar, “çocukluk” dönemini 6 – 13 yaş arası, “yetişkinlik” dönemini ise 13 yaşından sonrası olarak belirlemişlerdir. Bazen erken iki dillilik ve geç iki dillilik terimleri, ikinci dil edinimi ve öğrenimi terimleriyle ilişkilendirilir; ikinci dili edinen birine erken iki dilli, ikinci dili öğrenen birine ise geç iki dilli denir (Hoffmann, 1991).

2. Eş zamanlı ve ardışık iki dillilik: Bireyin ikinci dili birinci dille aynı anda ya da sonradan edinme durumuna bağlı olarak iki dilliliği “eşzamanlı (simultaneous)” ve “ardışık (consecutive /sequential/ successive bilingualism)” olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Eşzamanlı iki dilli çocuklar, bebeklik ve erken çocukluk döneminde her iki dile aynı anda maruz kalmaktadır (Patterson, 2002). Ebeveynleri farklı ana dillere sahip olan çocuklar ya da azınlıkların çocukları genellikle eşzamanlı iki dillidirler. İki dilli çocukların, edindikleri dillerden her birine maruz kaldıkları zamanlar, tek dilli çocuklara göre daha azdır. Bu nedenle her iki dile ait dilsel bilgiler eş zamanlı iki dilli bireylerde eşit olmayabilir. (Bialystok ve ark. 2010). Ancak yapılan araştırmalar, iki dilli çocukların tek dilli çocuklara göre her iki dilde de anlamlı girdiye daha az maruz kalmalarına rağmen, birçok iki dilli çocuğun dillerden birinde veya her ikisinde tek dilli akranlarıyla aynı yeterliliğe ulaştığını göstermektedir (MacLeod ve ark., 2013; Paradis, 2009; Fabiano-Smith ve Goldstein, 2010; Mack, 2003).

İki dilli ortamlarda yetişen okul öncesi çağındaki çocukların hepsi, okul çağında da iki dilli olmaya devam etmeyebilirler. Çoğu iki dilli çocuk kendi ana dili olan azınlık dilini kullanmayı bırakıp çoğunluk dilinin birer aktif konuşucusu olabilir (Fillmore, 1991). Bazı çocuklar iki dilliliklerini korurken; bazıları kendi ana dillerini unutup sadece çoğunluk dilinin tek dilli konuşucularına dönüşebilir. Pearson (2007) bunun temel nedenlerini edinim yaşı, girdi miktarı ve dil statüsü olarak belirtmektedir (MacLeod ve ark., 2013).

McLaughlin (1984), bir çocuğun her iki dili eşzamanlı olarak edindiğinde, bu dillerden birinci dil ve ikinci dil olarak bahsetmenin uygun olmadığını savunmaktadır. Dillerin her ikisi de çocuğun birinci dilidir. McLaughlin (1984)'e göre, eşzamanlı iki dillilik terimi, üç yaş öncesi herhangi bir dönemde edinilen diller için kullanılmaktadır. Bunun nedeni, üç yaşın altındaki çocukların birinci dillerinin henüz tam olarak gelişmemiş olmasıdır. Bu yaş sınırını aşan çocuklar, birinci dil ediniminde önemli bir mesafe kat ettikleri için, eşzamanlı iki dilliler olarak değerlendirilememektedir.

İkinci dil, birinci dilin gelişimi tamamlandıktan sonra öğrenilirse ardışık iki dillilikten söz edilir. Eşzamanlı olarak edinilen iki dil de doğal ortamlarda kazanılırken, ardışık iki dillikte ikinci dil doğal ortamda edinilebileceği gibi, eğitimle okul ortamında da öğrenilebilmektedir. Bununla birlikte, Baker ve Jones (1998: 36) her aile ve topluluğun durumu farklı olduğu için eşzamanlı iki dillilikle ardışık iki dilliliğin arasında ayırım yapmanın gerçekçi olmadığını ileri sürmektedir. Ev ortamında iki dile maruz kalan çocukların, her iki dile maruz kalma süreleri aynı değildir. Ebeveynlerden biri çocukla daha fazla zaman geçirebilir veya evde konuşulan dillerden biri aynı zamanda içinde yaşanan topluluğun baskın dili olabilir. Ayrıca evde sadece bir dile maruz kalan çocuklar, ikinci dili çok erken yaşta arkadaş ve komşularından veya televizyondan öğrenebilir.

Dilsel kodların ve anlam birimlerinin zihinde düzenlenmesine göre iki dillilik eklemeli, eşgüdümlü ve bağımlı iki dillilik olmak üzere üçe ayrılmaktadır:

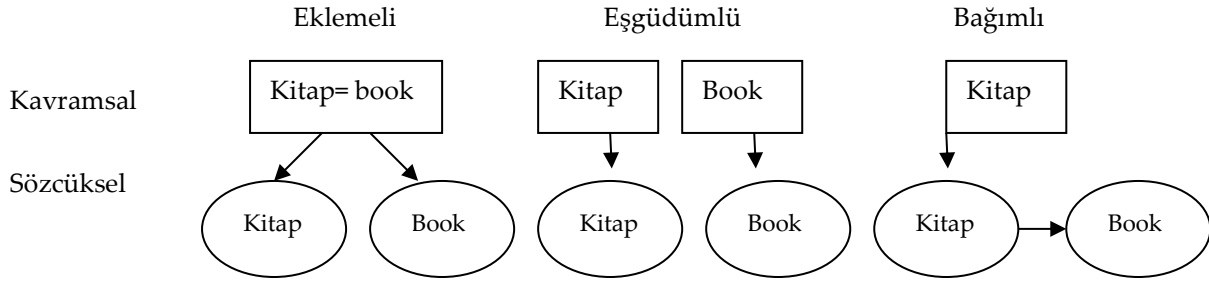
1. Eklemeli (Compound) İki Dillilik: Eklemeli iki dilliler, her iki dili aynı ortamda öğrenerek tek bir kavramın iki farklı ifade ediliş biçimini edinen bireylerdir. Örneğin, "göz" kavramını Türkçe ve İngilizcede aynı anda edinen bir çocuğa "Bu nedir?" ya da "What is this?" diye sorulduğunda, bu çocuk sorunun yöneltildiği dile göre cevap verebilir. Çocuk her iki dili eş zamanlı olarak öğrendiğinden, aynı kavramın iki farklı şekilde ifade edilebileceğinin farkında olur.

Eklemeli iki dillilikte dilsel semboller yani aynı şeyi ifade etmek için kullanılan her iki dildeki sözcükler bellekte ayrı ayrı tutulmaktadır ancak anlam bakımından ortak bir kavramsal içeriğe sahiptirler. Dillerdeki her kavram, her iki dilde de ayrı ayrı sembollerle ifade edilir (Tulu, 2009).

2. Eşgüdümlü (Ordinate) İki Dillilik: Eşgüdümlü iki dilliler, dilleri farklı bağlamlarda, farklı sosyal ortamlarda edinen bireylerdir. Böylece her iki dile ait sözcükler birbirinden bağımsız iki ayrı sistem olarak depolanmaktadır. Başlangıçta çocuk bir dil sistemi geliştirir, sonra ikinci bir dil sistemi kurar ve sonunda iki dil sistemini de eş zamanlı ve birbirinden bağımsız olarak işletir.

3. Bağımlı (Subordinate) İki Dillilik: Bağımlı iki dillilik, bir dilin diğer dil üstünde baskın olması durumunda ortaya çıkar. Bağımlı iki dillilik, ikinci dilin birinci dil vasıtasıyla öğrenilmesidir. Bu durumda iki dilli birey daha zayıf olduğu dilin sözcüklerini, daha güçlü olduğu dilin sözcükleriyle ifade eder ve zayıf olduğu dili konuşurken daha güçlü olduğu dilden sözcük aktarımı yapar. Bu durum kod değiştirme (code-switching) olarak adlandırılır. Ya da iki dilli birey dillerden birinde iletişim kurarken cümlenin herhangi bir yerinde diğer dile geçiş yapabilmektedir. Diller arası bu geçişler genellikle bir dildeki bir kavramın hatırlanamadığı ya da o kavramın diğer dilde karşılığı olmadığı durumlarda gerçekleşmektedir.

Ekllemeli, eşgüdümlü ve bağımlı iki dillilik türleri şematik bir biçimde şöyle özetlenebilir (Heredia ve Cieślicka, 2014):

Dilin durumu ve öğrenme çevresine göre iki dillilik elit ve halk iki dilliliği olmak üzere ikiye ayrılmaktadır:

1. Elit İki Dillilik: Skutnabb-Kangas (1981)'a göre, elit iki dilliler, ikinci dili örgün eğitim yoluyla edinirler. Elit iki dillilik, her zaman değerlidir ve kültürel zenginliğin bir göstergesidir. Örgün eğitim yoluyla öğrenildiği için ikinci dilin öğrenilememe riski azdır. Dili öğrenemeyenler genellikle dikkatlerini yoğunlaştıramayanlardır. Elit iki dilliler dikkatlerini yoğunlaştırdıklarında ikinci dili kolaylıkla öğrenebilirler. Elit iki dilliler oldukça yüksek eğitim düzeyine sahiptirler ve eğitimlerinin bir kısmı, yabancı dillerde gerçekleşmektedir. Güzel'e göre (2010) elit iki dilliler, iki dilli olmaya karar vermiş veya ebeveynleri tarafından iki dilli olmaya yönlendirilmiş bireylerden oluşur. Bu grup, belli bir zaman yurt dışında bulunmuş veya seyahat etmiş yüksek ve orta sınıf çocuklarını, yurt dışında burslu okuyanları; akademisyenlerin, diplomatların ve uluslararası devlet görevlilerinin, iş adamlarının vs. çocuklarını içerir. Ayrıca geçmişte farklı dil konuşan dadı ve mürebbiyeye sahip olanları ve yazları yabancı bir ülkede tatil yapan gençleri de kapsar. Bu durum, çocuklar ve yetişkinler için olumlu bir durumdur. Çünkü çocuklar üzerinde herhangi bir baskı olmaksızın başka bir ülkeye gitme fikri ebeveynlerce gönüllü olarak alınmıştır.

2. Halk İki Dilliliği: İki dilliliğin bu türünde ikinci dil, o dilin konuşurları ile iletişime girerek edinilir. Bu türe giren bireyler genellikle, o toplumda hayatlarını idame ettirebilmek için ikinci dili konuşan bireylerle zorunlu olarak iletişim içine girerler ve böylece ikinci dili öğrenirler. Güzel (2010)'e göre halk iki dilliliğinde, azınlık çocuklar çoğunluk içinde uyum sağlayamama problemi ile damgalanır. Halk iki dillilerinin eğitimdeki başarısızlık sebebi, dili nasıl edindiği ile ilgili değil sosyal ve diğer faktörler ile ilişkilidir. Halk iki dillileri genellikle dilsel azınlığın üyeleridir ve baskın dili öğrenmek için güçlü bir baskıya maruz kalırlar. Onları hayat şartları iki dilli olmaya zorlar. Toplum içinde resmi statüleri ya hiç yoktur ya da sınırlıdır. Onların dilleri değerli değildir. Bu çocuklar için baskın dili kazanmadaki başarısızlık, kötü sonuçlar doğurur. Baskın dilleri iyi değilse eğitim olanaklarından mahrum kalırlar ve baskın dili akıcı kullanan diğer çocuklar ile emek pazarında yarışamazlar.

İkinci dili edinirken birinci dilin korunup korunmamasına göre iki dillilik arttırıcı ve eksiltici iki dillilik olmak üzere ikiye ayrılmaktadır:

1. Arttırıcı (Additive) İki Dillilik: Birinci dilde gerileme olmaksızın ikinci dilin ilerlemesi arttırıcı iki dillilik olarak adlandırılır. Birinci dilin sosyal değeri o dilin korunmasını etkiler. Eğer birinci dil, ikinci dilin edinildiği toplumda statüsü yüksek bir dilse ve birey ikinci dili edinirken birinci dili koruyor ve onun imkanlarından yararlanıyorsa bu durum arttırıcı iki dilliliktir.

2. Eksiltici (Subtractive) İki Dillilik: Eksiltici iki dilliliğe çevrenin oluşturduğu toplumsal ve siyasi baskı sonucu çocukluk yaşlarından itibaren sadece ikinci dili kullanmak zorunda kalan iki dillilerde rastlanır. Bu ortamda bireyin ana dili ihmal edilmekte ve gelişimi gecikmektedir. Aynı zamanda ikinci dilde de istenen düzeyde bir gelişme sağlanamamaktadır (Yılmaz, 2014: 1646). Eksiltici iki dillilik, iki dilin birbirini tamamlamaktan ziyade yarış içine girdiği zaman ortaya çıkar. Eksiltici iki dillilikte azınlık dili yerine daha prestijli olan çoğunluk dili tercih edilir. İki dillilik düzeyi ise azınlık dilinin ve kültürünün baskılanıp baskılanmadığı ve diğer dille ne kadar yer değiştirdiği ile ilgilidir. Eksiltici iki dillilikte, çocuk eğitim programında prestijli olan dilde eğitim görür fakat evde konuştuğu dil bunu desteklemez (Lambert,1977:19).

İki dilliliğin geliştiği toplumlarda bazı kültürel sorunlar da yaşanabilmektedir. Bireylerde bazen sadece birinci dilin kültürünün benimsendiği tek kültürlülük ya da sadece ikinci dilin kültürünün benimsendiği asimile olma durumu gerçekleşebilmektedir. Her iki kültüre de ait olmama durumu ise kültür kaybı diye nitelendirilmektedir. Kültürel kimliğe bağlı olarak iki dillilikte şu terimlerden söz etmek mümkündür (Harmers ve Blanc, 2004):

İki Kültürlülük (Bicultural): İki kültürlülük, bireyin hem kendi ana dilinin kültürüne hem de içinde yaşadığı toplumun kültürüne kendini ait hissetmesi durumudur. İki kültürlülük durumu, kişinin kendi kültürel kimliğini koruyarak, içinde yaşadığı toplumun kültürünü de kazanması halinde ortaya çıkan bir durumdur.

Tek Kültürlülük (L1 Monocultural): Kişinin eş zamanlı olarak edindiği ana dillerden sadece birinin ya da ilk edindiği dilin kültürüne ait olma durumudur.

İkinci Dilin Kültüründe Asimile Olma (L2 Accultural): Bireyin birinci dilinin kültürünü unutarak sadece ikinci edindiği dilin kültürüne ait olma durumudur.

Kültür Kaybı (Deculturated): Bireyin kendisini her iki dilin kültürüne de ait hissedememe durumudur. Kişinin her iki kültüre ait sosyal norm ve değerleri kabul etmemesidir.

İki dilli toplumlarda çeşitli kültürel sorunların yaşanması kaçınılmazdır. Güzel (2010:84) Almanya'da yaşayan Türk çocuklarının dil ve kültüre dayalı sosyal problemlerini üç kategoride incelemiştir: Birinci kategoride, kültürleşmeyi kendi memleketinde tamamlayan bireyler yer almaktadır. Bu bireyler, kimliklerini yetişkinlik dönemlerinden önce içinde yaşadıkları toplumdan edindikleri için Almanya'daki azınlık kültürünün dayatması olan "yabancı" rolünü üstlenerek bu durumdan rahatsızlık duymamaktadır. Bireylerin bu durumdan rahatsızlık duymama sebebi, kimliklerini daha önce edinmiş olmalarıdır. İkinci kategoride kültürleşme sürecinde Türkiye'den ayrılıp Almanya'ya gelen ve sosyalleşmesini tamamlayamayan bireyler yer alınmaktadır. Bu gruptaki bireyler kimlik kazanma aşamasında ülke değiştirdikleri için kimlik kazanma durumları olumsuz etkilenmektedir. Üçüncü kategoride ise ya Almanya'da doğmuş ya da Almanya'ya çok küçük yaşlarda gitmiş bireyler yer almaktadır. Bu bireyler, kültürel kimliklerini Almanya'da kazandıkları için, bu bireylerde Alman değerleri ve normları daha baskındır. Bu bireylerde ana dili ikinci planda kalmakta, Almanca baskın duruma gelmektedir. Zamanla da Türkçe yabancı dil durumuna düşmektedir.

3. İki Dilliliğin Avantajları ve Dezavantajları

3.1. Avantajları

Günümüz dünyasında birden fazla dilde iletişim kurabilmek, bireyler için çok sayıda avantaj sağlamaktadır. İki dilli insanlar için hayatın geniş alanlarına bakarken kullanabilecekleri birbirinden ayrı iki bakış açısı bulunmaktadır (Crystal, 2005:38). Gumperz (1982:5) iki dilliliğin avantajlarını iletişim becerilerine sağladığı katkı açısından değerlendirmektedir. İki dillilik, kültürler ve toplumlar arasında bir köprü görevi görenin yanında etkili bir iletişim aracıdır. Grosjean (1982:272) iki dilli bireylerin farklı kültürlerle sahip bireylerle iletişim kurmayı daha çok önemsediklerini belirtmiştir. İki dilli bireylere göre, iki dillilik kendilerine farklı bakış açıları ve geniş bir dünya görüşü kazandırmakta, iş bulmalarını kolaylaştırmaktadır.

Bir toplum içinde yaşayan ancak farklı kültürel alt yapılardan gelen bireyler, hem kendi kültürlerinin özelliklerini taşırlar hem de diğer kültürle etkileşime girerek o kültürün özelliklerini benimserler. Fishman (1991)'a göre iki dillilik, kültürler ve toplumlar arasında köprü görevi görüp kültürleri bir potada eriterek onları birleştirmektedir. Fishman (1991) iki dilliliği, modern dünyanın çok kültürlülük gerçeği içerisinde zenginleştirici bir unsur olarak kabul etmektedir.

İki dilliliğin avantajlarını araştıran ilk çalışmalardan biri Peal ve Lambert (1962)'in çalışmasıdır. Peal ve Lambert (1962) çalışmalarında, iki dilli çocukların tek dilli yaşlılarına göre bilişsel üstünlüklere sahip olduklarını ve bilhassa bilişsel esneklik gerektiren karmaşık görevleri daha iyi tamamladıklarını ortaya koymuşlardır. Bu çalışmanın ardından aynı sonuçlara ulaşılan birçok araştırma yapılmıştır. Örneğin Bialystok (1999) tarafından yapılan çalışmaya göre, iki dilli çocuklar tek dilli çocuklara göre bir konu üzerindeki dikkatlerini daha uzun süre canlı tutabilmektedirler. Bu da iki dilliliğin bilişsel avantajları arasında yer almaktadır. Bialystok (1999) araştırmasını yaşları 3.2 ile 6.3 arasında değişen 60 çocuk üzerinde yapmıştır. Bu 60 çocuk eşit sosyo-ekonomik seviyeden benzer eğitimleri almışlar çocuklardır. Bialystok (1999) çalışmasında, katılımcıları iki eşit gruba ayırarak incelemiştir. Grupların biri Çinceyi akıcı, İngilizceyi farklı seviyelerde konuşabilen iki dilli çocuklardan; diğer grup ise sadece İngilizce konuşabilen tek dilli çocuklardan oluşmaktadır. Her iki gruba da dikkat dağıtıcı bilgilerle karmaşık hale getirilmiş görevler verilmiştir. Araştırma sonucunda iki dilli bireylerin karmaşık görevleri yerine getirirken tek dilli bireylerden daha iyi beceri gösterdikleri tespit edilmiştir.

Bialystok ve Martin-Rhee (2008) tarafından yapılan bir başka araştırma ise, iki dilli çocukların dikkatlerini kontrol edilme yeteneklerinin daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çalışmada çocuklar belirli uyaranlara cevap verme /verememe durumlarına ya da dikkat kontrollerine bakılarak test edilmiştir. Görevlerin dikkat dağıtıcı olduğu ve daha fazla dikkat gerektirdiği durumlarda, iki dilli kişiler tek dillilerden daha iyi performans göstermişlerdir. Carlson ve Meltzoff (2008)'un çalışmalarında da, benzer şekilde iki dilli kişilerin, karmaşık görevleri yerine getirirken tek dilli bireylerden daha iyi performans gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Takala (2016), iki dilli çocukları olan iki aile üzerinde bir araştırma yapmıştır. Ailelerden birinde anne Fince ve İsveççe konuşmaktadır ve çocuklar iki dillidir. Diğer ailede ise anne sadece Fince, baba ise İngilizce konuşmaktadır, dolayısıyla bu ailedeki çocuk da iki dillidir. Her iki aile de iki dilliliğin avantajlarının dezavantajından daha fazla olduğunu düşünmektedir. Her iki ailedeki ebeveynler de gelecekte çocuklarının diğer ülkelerde iş bulma imkânının diğerlerine oranla daha fazla olduğuna

inanmaktadır. Ayrıca ebeveynlere göre çocuklar yeni bir dil öğrenme konusunda istekli oldukları için, başka dilleri de daha kolay öğrenebilirler. Bu çocuklar farklı kültürlerle karşı açık fikirlidirler çünkü onlar zaten iki farklı kültürde de deneyime sahiptirler.

İki dilliler, iletişim boyutunda tek dillilere göre daha duyarlıdır çünkü onlar hangi durumda hangi dilin kullanılacağını sürekli denetlemektedirler. Baker ve Jones (1998)'a göre, iki dilli kişiler dinleyicinin durumunu ve ihtiyacını göz önüne alma ve empati kurma konusunda daha başarılıdır. İki dilli bireyler iki farklı dünya deneyimine sahiptirler çünkü iki dillilik iki veya daha fazla kültüre karşı deneyim fırsatı sunmaktadır. Farklı kültürlerle nüfuz etmek o kültürün dilini bilmekten geçer. Dili öğrenen birey kültürü de öğrenmiş olmaktadır.

Çok kültürlü bir ulus olan ve bünyesinde farklı milletlerden insanları barındıran Amerika Birleşik Devletlerinde İki Dillilik Bürosu (Bilingual Education Office) iki dilliliğin farklı alanlarda sağladığı avantajları şu şekilde sıralamaktadır (Cengiz, 2006: 41-42):

Ekonomik ve Ticari Faydaları	Kişisel ve Sosyal Faydaları	Akademik Faydaları
Ekonomik görüş geliştirme	Değişen sosyal yapıda iletişim yeteneği geliştirme	Anlama ve okuma süreçlerini geliştirme
Küresel ekonomide yeterli hale gelme	Kültürel ve dilsel sınırlarını genişletme	Akademik çalışmalarını inceleme şansına sahip olma
Satış becerileri geliştirme	Diğerlerini daha iyi anlama	Farklı metinlerden bilgi edinebilme
Diğer siyasi sistemler hakkında bilgi sahibi olabilme	Kültürel olguları daha derin bir seviyede anlama	Farklı dil yapılarındaki detayları yakalayabilme
	Aile üyeleri ile daha iyi ilişkiler geliştirme	Düşünme süreçlerini geliştirebilme
	Aile ve toplum değerlerini anlama	Sorgulama ve mantık süreçleri oluşturma
	Farklı bir sistemin değerlerini daha iyi anlama	Çok yönlülük sağlama
	Başarılı seyahat deneyimleri edinebilme	Yeni dünyalara açılma

3.2. Dezavantajları

1960'lardan önce yapılan çalışmaların çoğu, iki dilliliğin çocuğun entelektüel, eğitimsel ve duygusal gelişimi üzerinde olumsuz bir etkisi olduğunu göstermektedir. Bu dönemde ortaya konan çalışmaların ezici çoğunluğunda iki dilliliğin dil karmaşası ve karışıklığına yol açtığını, bunun da zekâ gerilemesi ve düşünme yeteneğinin körelmesine neden olduğu savunulmaktadır (Al-Amri, 2013).

İki dilliliğin dezavantajları genelde sosyal ve kültürel olarak ele alınmaktadır. Baker ve Johns (1998: 8)'a göre iki dillilik, genellikle yetersiz akademik performansın ve sosyal huzursuzluğun kaynağı olarak kabul edilmektedir ancak bu yanlış bir algıdır. Baker ve Johns (1998, 8-9), iki dilliliğin gerçek dezavantajlarını şöyle sıralamaktadır:

1. Çocuğun her iki dili tam olarak gelişmemişse iki dillilik bir dezavantaj olarak karşımıza çıkabilmektedir. Dillerin gelişmemiş olmasının göstergesi, çocuğun okuldaki derslerinde her iki dilde zorluk yaşamasıdır. Ancak böyle bir durumun asıl nedeni iki dillilik değil, çocuğu çevreleyen olumsuz toplumsal ve eğitimsel şartlardır.

2. Ebeveynler, iki dilli çocuğu yetiştirmek için çok fazla emek harcamaktadırlar. Çocukların iki veya daha fazla dili kolayca benimsediği iki dilli veya çok dilli toplumlarda bu süreç daha kolay geçmektedir. Bununla birlikte anne babalar tek dilli olup çocuklarını iki dilli olarak yetiştirmeye çalıştığında veya iki dilli olup çocuklarını tek dilli toplumlarda büyüttüğünde daha fazla çaba sarf etmek zorunda kalmaktadır. Ancak iki dilliliğin çocuğa verdiği bireysel, bilişsel, toplumsal, kültürel, zihinsel ve ekonomik avantajlar uzun vadede bu çabaların boşa gitmediğini göstermektedir.

3. İki dillilerin kültürel kimlikleri konusunda çeşitli sorunlarla karşılaşılabilir. Mesela, bir çocuğun ebeveynlerinden biri Türk diğeri Alman asılıysa ve çocuk hem Türkçe hem de Almancayı akıcı bir şekilde konuşabiliyorsa kendisini Türk mü, Alman mı yoksa Türk-Alman olarak mı tanımlayacaktır? İki dilli çocuk kendini herhangi bir gruba atfetme konusunda sıkıntı yaşayacak mıdır? İşte bu gibi sorular da iki dilliliğin dezavantajlarından bahsederken gündeme gelmektedir. Bazı iki dilliler için kültürel kimlik sorun teşkil etmemektedir. Onlar, ülkede konuşulan her iki dili kullansalar da sadece bir etnik veya kültürel gruba ait olduklarını hissetmektedir. Örneğin, Galler'de yaşayan insanların çoğu kendilerini birinci sırada Gallerli, ikinci sırada ise Britanyalı olarak tanımlamakta, ancak kendilerine İngiliz dememektedir. Ancak iki dilli bireyler arasında, çoğunluk dilinin insanları ve kültürüyle özdeşleşmek isteyen, yaşadıkları ülkenin dilini kendi ana dillerine tercih edenler de bulunmaktadır ve bunlar, hakim dilin tek dilli konuşucuları olmak istemektedir. Bu iki uç durum arasında kişilikleri ve kültürel aidiyetleri konusunda iç çatışma yaşayan ve hiçbir kültüre ait olmadıklarını hisseden bireyler bulunmaktadır.

Ardila (2012: 103)'ya göre, iki dilliliğin olumsuz sonuçları birçok değişkene bağlıdır, üstelik farklı araştırmalarda bildirilen sonuçlar birbiriyle çelişmektedir. İki dilliliğin beraberinde getirdiği dezavantajlar, genellikle olumsuz dil aktarımı ve sözel bütünlüğün bozulması başlıkları altında incelenmektedir. İki dilli bir kişinin bir dilde yeterlilik kazanması daha fazla zaman alabilmektedir. İki dilliliğin bu etkisi, birey her iki dili aktif olarak kullandığında ve aralarında sürekli geçiş yapmak zorunda kaldığında görülmektedir.

Ardila (2012), iki dilliliğin olumsuz etkilerini aşağıdaki başlıklar altında toplamaktadır:

a) İki dillilik, konuşma bozukluğu olan çocukların durumunu daha fazla zorlaştırmaktadır. Örneğin, konuşma bozukluğu olup evlerinde birkaç dil konuşulan çocuklar üzerine araştırma yapan Cheuk, Wong ve Leung (2005), birkaç dile maruz kalmanın dil bozukluğuna yol açmasa da öğrenme sürecinde bu tür çocuklar için ekstra bir yük oluşturabileceğini öne sürmektedir.

b) İki dillilik, sözel bütünlüğün bozulmasına neden olabilmektedir. Örneğin, sözel bütünlüğü ölçmek amacıyla İspanyolca ve İngilizce konuşan iki dillilerle sadece İngilizce konuşan tek dillilere çeşitli görevler veren Gollan, Montoya ve Werner (2002), iki dillilerin performansının, dili seçmek ve bir sözcüğün hangi dile ait olduğuna karar vermek için daha fazla zamana ihtiyaç duyduklarından dolayı, daha düşük olduğunu tespit etmiştir.

c) İki dillilik, olumsuz dil aktarımına yol açmaktadır. Olumsuz dil aktarımı, her iki dil de aktif olarak kullanıldığında veya diller birbirleriyle akraba olduğunda daha da artmaktadır. İnsanların sürekli olarak kod değiştirmesi, Franglais (Fransızca ve İngilizce), Chinglish (Çince ve İngilizce), Portuñol (Portekizce ve İspanyolca), Espanglish (İspanyolca ve İngilizce) gibi hibrit (melez) dillerin oluşmasına neden olabilmektedir.

4. Sonuç

İngilizcede “Bilingualism”, Fransızcada “Bilinguisme”, Almancada “Zweisprachigkeit / Bilingualität” terimleriyle ifade edilen iki dillilik kavramıyla ilgili farklı tanımlamalar bulunmaktadır. Bu kavramla ilgili farklı tanımlamaların bulunmasının sebebi, iki dilliliğin yaş, edinim biçimi, edinim koşulları, ana dile maruz kalıp kalmama durumu, her iki dildeki yetkinlik düzeyi gibi pek çok değişkene bağlı olmasıdır. İki dilliliği kişinin iki dilde de tıpkı ana dilinde olduğu gibi kendini ifade edebilmesi olarak kabul eden görüşler (Bloomfield, 1933; Lewandowski, 1984) olmasına rağmen, kişinin iki dilli olabilmesi için ikinci bir dilde eksiksiz ve anlamlı ifadeler üretebilmesinin yeterli olduğunu iddia eden araştırmacılar (Diebold, 1961; Haugen, 1953; Harmers and Blanc, 2004; Macnamara, 1967) da bulunmaktadır. İki dillilikle ilgili tanımların ortak noktası ise bireyin ana dilinden farklı bir dilde kendini ifade edebilmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Son yıllardaki araştırmalara bakıldığında bu görüşün daha çok kabul edildiği, bireyin iki dilli sayılması için her iki dilde de ana dilindeki yetkinliğe sahip olunması zorunluluğu olmadığı görülmektedir.

İki dillilikle ilgili kesin ve kapsayıcı bir tanımlama yapılamamasının nedenleri, a) dil yeterliliği ve dil kullanımının birbirinden farklı kavramlar olması, b) bireyin dil yeterliliğinin dört temel dil becerisini kullanma durumunda farklılık gösterebilmesi, c) her iki dile aynı derecede hâkim olan iki dillilerin yok denecek kadar az olması, d) iki dillilerin her iki dili farklı amaçlar için farklı ortamlarda kullanmaları sebebiyle dilsel yetkinlikleri tek dilliler kadar gelişmemiş olabilmesi, e) iki dillilerin dil yeterliliğinin değişen şartlara göre zaman içinde farklılık gösterebilmesi ve zamanla ikinci dilin daha baskın hale gelebilmesi (Baker ve Jones, 1998) biçiminde sıralanabilir.

İki dillilikle ilgili çeşitli sınıflamalar söz konusudur. İki dillilik, bireyin her iki dildeki yeterlilik düzeyine göre dengeli (balanced), baskın (dominant), sınırlı (semilingualism) iki dillilik olarak; bireyin her iki dildeki anlama (okuma ve dinleme) ve anlatma (konuşma ve yazma) becerilerindeki yetkinlik durumuna göre ise üretimsel ve algısal iki dillilik olarak sınıflandırılmaktadır. İki dillilik bireyin dilleri edindiği yaşa göre erken / geç iki dillilik ve eş zamanlı / ardışık iki dillilik olarak gruplandırılır. İki dilliliği dilsel kodların ve anlam birimlerinin zihinde düzenlenmesine göre eklemeli (compound), eşgüdümlü (ordinate) ve bağımlı (subordinate) iki dillilik olarak sınıflandırmak mümkündür. İki dillilik dilin durumu ve öğrenme çevresine göre ise elit ve halk iki dilliliği olmak üzere iki grupta değerlendirilebilir. İkinci dili edinirken birinci dilin korunup korunmamasına göre iki dillilik arttırıcı (additive) ve eksiltici (subtractive) iki dillilik olmak üzere sınıflandırılabilir.

İki dillilik sadece dille ilgili değildir, aynı zamanda kültürel kimlikle de ilgilidir. İki dilli toplumlarda bazı kültürel sorunlarla karşılaşabilmektedir. Bireylerde bazen sadece birinci dilin kültürünün benimsendiği tek kültürlülük ya da sadece ikinci dilin kültürünün benimsendiği asimile olma durumu gerçekleşebilmektedir. Her iki kültüre de ait olmama durumu ise kültür kaybı diye nitelendirilmektedir. İki dilli toplumlarda olması arzu edilen ise iki kültürlülüktür. İki kültürlülük,

bireyin hem kendi ana dilinin kültürüne hem de içinde yaşadığı toplumun kültürüne kendini ait hissetmesi durumudur.

İki dilliliğin politik, ekonomik, kişisel, sosyal ve akademik açılardan çeşitli faydaları bulunmaktadır. Kişinin birden fazla dilde iletişim kurabilmesi ona farklı bakış açıları ve geniş bir dünya görüşü de kazandırmaktadır. Aynı zamanda iki dilli bireylerin tek dilli bireylere göre bir takım bilişsel üstünlüklere sahip olduklarını ve dikkatlerini kontrol edebilme becerilerinin daha gelişmiş olduğunu gösteren çalışmalar (Bialystok, 1999; Bialystok ve Martin-Rhee, 2008, Carlson ve Meltzoff, 2008; Peal ve Lambert, 1962) da mevcuttur. Ancak 1960'lardan önce yapılan çalışmaların çoğu, iki dilliliğin çocuğun sosyal, eğitimsel ve duygusal gelişimi üzerinde olumsuz etkilerinin olduğunu belirtmektedir. İki dilliliğin bireyi sosyal, kültürel, bilişsel ve psikolojik açıdan etkilediği düşünüldüğünde, iki dilliliğin birey ve toplum üzerindeki etkisinin avantajlarından veya dezavantajlarından daha karmaşık olduğu söylenebilir.

Kaynakça

- Aksan, Doğan (2000). Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim, Ankara: TDK Yayınları.
- Al-Amri, Majid N. (2013). Effects of Bilingualism on Personality, Cognitive and Educational Developments: A Historical Perspective, *American Academic & Scholarly Research Journal*, 5(1), 1-7.
- Ardila, Alfredo (2012). Advantages and Disadvantages of Bilingualism, *Forma y Función*, 25 (2), 99-114.
- Baker, Colin; Jones, Sylvia Prys (1998). *Encyclopedia of Bilingualism and Bilingual Education*, Clevedon: Multilingual Matters.
- Bialystok, Ellen (1999). Cognitive Complexity and Attentional Control in the Bilingual Mind, *Child Development*, 70, 636-644.
- Bialystok, Ellen. (2001) *Bilingualism in Development: Language, Literacy, and Cognition*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Bialystok, Ellen; Barac, Raluca; Blaye, Agnes; Poulin-Dubois, Diane (2010). Word Mapping and Executive Functioning in Young Monolingual and Bilingual Children, *Journal of Cognition and Development*, 11(4), 485-508.
- Bloomfield, Leonard (1933). *Language*, New York: H. Holt and Company.
- Carlson, Stephanie M.; Meltzoff, Andrew N. (2008). Bilingual Experience and Executive Functioning in Young Children, *Developmental Science*, 11(2):282-98
- Cengiz, Koray A. (2006), *Dil-Kültür İlişkisi Açısından Hatay'da İki Dillilik*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cheuk, Daniel K., Wong, Virginia, Leung, Gabriel M. (2005). Multilingual Home Environment and Specific Language Impairment: a Case-control Study in Chinese children. *Paediatric Perinatal Epidemiology*, 19, 303-14.
- Crystal, David (2005). *How Language Works*, London: Penguin.
- DeAngelis, Gessica (2007). *Third or Additional Language Learning*, Clevedon: Multilingual Matters.

- Demircan, Ömer (1990). *Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri*, İstanbul: Ekin Eğitim-Yayıncılık ve Dağıtım.
- Diebold, A. Richard (1961). Incipient Bilingualism, *Linguistic Society of America*, 37(1), 97-112.
- Fabiano-Smith, Leah; Goldstein, Brian (2010). Early, Middle, and Late-Developing Sounds in Monolingual and Bilingual Children: An Exploratory Investigation, *American Journal of Speech-Language Pathology*, 19(1), 66-77.
- Fillmore, Lily (1991). Second-Language Learning in Children: A Model of Language Learning in Social Context. In E. Bialystok (ed.), *Language Processing in Bilingual Children (49-69)*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Fishman, Joshua A. (1991), *Reversing Language Shift: Theoretical and Empirical Foundations of Assistance To Threatened Languages*, Great Britain: Multilingual Matters Ltd.
- Gollan, Tamar H., Montoya, Rosa I., Werner, Grace A. (2002). Semantic and Letter Fluency in Spanish-English Bilinguals, *Neuropsychology*, 16, 562-576.
- Grosjean, François (1982). *Life With Two Languages: An Introduction to Bilingualism*, Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Grosjean, François (2010). *Bilingual: Life and Reality*, Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Gumperz, John J. (1982), *Language and Social Identity*, USA: Cambridge University Press.
- Güzel, Abdurrahman (2010). *İki Dillilere Türkçe Öğretimi*, Ankara: Vizyon Yayınevi.
- Harmers, Josiane F. and Blanc, Michel H. A. (2004). *Bilinguality and Bilingualism*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Haugen, Einar (1953). *The Norwegian Language in America: A Study in Bilingual Behaviour*, Philadelphia: Penn., University of Pennsylvania Press.
- Haugen, Einar (1973). Bilingualism, Language Contact and Immigrant Languages in the United States: A Research Report 1956-1970. In T. Sebeok (Ed.), *Current Trends in Linguistics (Vol. 10, pp. 505-591)*. The Hague: Mouton.
- Heredia, Roberto; Cieślicka, Anna (2014). Bilingual Memory Storage: Compound-Coordinate and Derivatives. In: Heredia R., Altarriba J. (eds) *Foundations of Bilingual Memory*, Springer, New York, NY.
- Hoffmann, Charlotte (1991). *An Introduction to Bilingualism*, Pearson Education Limited: Essex.
- Hull, Rachel; Vaid, Jyotsna (2007). Bilingual Language Lateralization: A Meta-Analytic Tale of Two Hemispheres, *Neuropsychologia*, 45, 1987-2008.
- Lambert, Wallace E. (1977). Effects of Bilingualism on the Individual: Cognitive and Socio-cultural Consequences. In P. A. Hornby (Ed.), *Bilingualism: Psychological, Social and Educational Implications (pp. 15-28)*. New York: Academic Press.
- Lewandowski, Theodor (1984). *Linguistisches Wörterbuch 1-2-3*, Quelle und Meyer Verlag, Heidelberg.
- Lüdi, G. (1986). Forms and Functions of Bilingual Speech in Pluricultural Migrant Communities in Switzerland, In J.A. Fishman (Ed), *The Fergusonian Impact (pp. 217-236)*, Berlin: Mouton de Gruyter.

- Mack, Molly (2003). The Phonetic Systems of Bilinguals, In: Banich MT, Mack M, (Eds), *Mind, Brain, and Language: Multidisciplinary Perspectives*, Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Mackey, William F. (1970). A Typology of Bilingual Education, *Foreign Language Annals*, 3(4): 596-606.
- MacLeod, Andrea; Fabiano-Smith, Leah; Boegner-Pagé, Sarah; Fontolliet Salome (2013). Simultaneous Bilingual Language Acquisition: The Role of Parental Input on Receptive Vocabulary Development, *Child Language Teaching and Therapy*, 29(1), 131-142.
- Macnamara, John (1967). The Bilingual's Linguistic Performance, *Journal of Social Issues*, 23: 58- 77.
- Martin-Rhee, Michelle; Bialystok, Ellen (2008). The Development of Two Types of Inhibitory Control in Monolingual and Bilingual Children, *Bilingualism: Language and Cognition*, 11(1), 81-93.
- McLaughlin, Barry (1984). *Second-Language Acquisition in Childhood: Volume 1 Preschool Children*, Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Mohanty, Ajit K. (1994). *Bilingualism in a Multilingual Society: Psycho-social and Pedagogical Implications*, Mysore: Central Institute of Indian Languages.
- Özdemir, Mehmet Çağatay (1988). *Federal Almanya'daki Türk İşçi Çocuklarının Eğitim Sorunları Açısından İki Dillilik Ve İki Kültürlülük ile İlgili Eğitim Modelleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Paradis, Johanne (2009). Second Language Acquisition in Childhood, In E. Hoff and M. Shatz (Eds.), *Handbook of Language Development* (pp. 387-406). Oxford: Blackwell.
- Patterson Janet L. (2002). Relationships of Expressive Vocabulary to Frequency of Reading and Television Experience Among Bilingual Toddlers, *Applied Psycholinguistics*, 23:493-508.
- Peal, Elizabeth; Lambert, Wallace E. (1962). The Relation of Bilingualism to Intelligence, *Psychological Monographs*, 76, 1-23.
- Pearson, Barbara Z. (2007). Social Factors in Childhood Bilingualism in the United States, *Applied Psycholinguistics*, 28, 399-410.
- Rosenback, Rita (2016). Receptive Bilingualism – Understanding But Not Speaking a Language. Multilingual Parenting. <http://multilingualparenting.com/2016/03/23/receptive-bilingualismunderstanding-but-not-speaking-a-language/>
- Skutnabb-Kangas, Tove (1981). *Bilingualism or Not: The Education of Minorities*, Multilingual Matters, 7. Clevedon, England: Multilingual Matters, Ltd.
- Takala, Ellinoora (2016). *The Advantages and Disadvantages of Bilingualism: The Story of Two Families*, Bachelor's Thesis, University of Jyväskylä.
- Titone, Renzo (1972). *Early Bilingualism*, Bruxelles: Charles Dessar.
- Tulu, Yeliz (2009). *Anadili Türkçe Olan ve Anadili Türkçe Olmayan 4-7 Yaş (İki Dilli) Çocukların Dil Düzeylerine Etki Eden Faktörlerin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Uyar, Gülşen (2012). İkidillilik (Bilingualism). *Dilim Ankara Üniversitesi Dilbilim Topluluğu Dergisi*, 9, 21-25.

Weinreich, Uriel (1968). *Languages in Contact*, The Hague: Mouton.

Valdés, Guadalupe, and Figueroa, Richard A. (1994). *Bilingualism and Testing: A Special Case of Bias*, Norwood, NJ: Ablex.

Yılmaz, Mehmet Yalçın (2014). İki Dillilik Olgusu ve Almanya'daki Türklerin İki Dilli Eğitim Sorunu, *Turkish Studies*, 9(3), 1641-1651.